

УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ: ПЕРЕДУМОВИ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ ПРОБЛЕМИ

Походенко П.О., студентка,
ХНЕУ ім. Семена Кузнеця*

В сучасних умовах господарювання ухилення від сплати податків, на жаль, не є рідкістю. Як відомо, рівень тіньової економіки України коливається в межах 35-45%, водночас цей показник в країнах Європи дорівнює 5-10% від валового внутрішнього продукту. Це свідчить про те, що дана тенденція є негативною і погіршує умови життя суспільства (посилення майнової нерівності, зростання злочинності, втрата позицій країни на міжнародній арені, збільшення рівня корупції) [1].

Основними чинниками, що зумовлюють виникнення проблеми ухилення від сплати податків є: низький рівень обізнаності в податковій системі серед населення; низька якість законодавчої бази; погіршення соціально-економічного становища населення; високі ставки податків; надмірний обсяг податків; неефективність державного менеджменту; некомпетентність органів і посадових осіб, що здійснюють організаційно-управлінські функції в сфері економіки, на всіх рівнях влади; численні зміни в законодавстві, що становлять труднощі не тільки для контролюючих органів, але перш за все для платників податків; розлад господарських зв'язків між підприємствами; втрата історичних традицій, моральних і етичних норм, в основі яких – повага до приватної власності, кодексу підприємницької і робочої честі тощо.

Умисне ухилення від податків передбачає намір отримати економічну вигоду, тобто це свідомі і навмисні дії, що порушують норми податкового законодавства. Великою мірою умисне ухилення від оподаткування залежить від сукупного податкового навантаження на платника податків. Розрізняють три способи утримання податків: біля джерела отримання доходу, на підставі декларації, на підставі платіжного повідомлення. Найбільш вразливим щодо ухилення від

* Науковий керівник – Омельченко О.І., к.е.н., доцент

оподаткування є другий спосіб. Він передбачає надання самими платниками даних про фактичні розміри об'єкта оподаткування. При цьому існують значні можливості для ухилення від сплати податків, що не порушують існуючого законодавства, зокрема: штучне збільшення витрат виробництва і відповідне зменшення оподаткованого прибутку; прискорене списання амортизації, яка автоматично зменшує оподатковуваний прибуток; використання транснаціональними монополіями податкових «канікул»; дарування, застосування ліберальних правил списання «безнадійних боргів»; вкладання коштів в облігації місцевих органів влади, а також у благодійні і довірчі фонди.

Однією з найбільш масштабних схем ухилення від сплати податків вважається використання офшорів. Згідно зі звітом міжнародної організації Global Financial Integrity, протягом 2004-2016 рр. з України було виведено близько 116 млрд. дол., що становить приблизно 9,4% від ВВП кожного року [1]. Не менш поширеною є схема ухилення від сплати ПДВ, особливо за рахунок створення фіктивного податкового кредиту. Недивлячись на те, що даному явищу була приділена значна увага з боку контролюючих органів, шахраї знаходять можливість не сплачувати податки, використовуючи «скрутки»: перепродажу імпортного ПДВ, сплаченого на митниці. Дані порушення відбирають з бюджету по 10-12 млрд. грн на рік.

Останнім часом, у практичній діяльності працівників Фіскальної служби України, для викриття схем і способів ухилення від сплати податків, зборів інших обов'язкових платежів використовуються категорії поділу підприємств на «податкові ями», транзитери та вигодонабувачі. Вважаємо, що найбільш руйнівними для бюджету є так звані «податкові ями» (безактивні фірми), на які порушники законодавства штучно переносять податкові зобов'язання. Податковими ямами є підприємства, що здійснюють безтоварні угоди, і, як наслідок, – оформляють документи на поставку неіснуючого товару або надання послуг. Підприємства цього типу зазвичай не подають податкової звітності для того, щоб уникнути можливості проведення податкових звірень. Такі підприємства існують протягом короткого періоду часу. З податковими ямами

правоохоронним органам боротися дуже складно, оскільки відстежити їх можна лише за ланцюгом від вигодонабувачів і транзитерів, а до того часу ці підприємства вже припиняють свою діяльність.

Наступною групою ризику є підприємства-транзитери. Основним завданням транзитерів є “відбілювання” операцій для вигодонабувачів. Підприємства-транзитери, як правило, не мають найманих працівників, займаються багатьма видами діяльності та не отримують реального прибутку, всі доходи покривають затрати, тобто здійснюють мінімізацію податків. На відміну від податкових ям, транзитери декларують свої податкові зобов’язання.

Виходячи з цього, при реформуванні податкової системи потрібно забезпечити такі умови оподаткування, щоб платникам було не вигідно ухилятися від цього обов’язку. Це зробило б масове ухилення від сплати податків неможливим і недоцільним. Для зменшення масштабів ухилення від сплати податків доцільно вдосконалити податкове законодавство; підвищити рівень податкової культури та податкової дисципліни; ефективно використовувати податкові надходження.

Таким чином, для успішної боротьби з ухиленням від сплати податків та забезпечення надходження стабільних і достатніх коштів до бюджету держави необхідно розробити комплексну програму державного стимулювання економіки, яка міститиме систему податкових пільг, бо саме податкова політика має безпосередній та дієвий вплив на економічну діяльність підприємств. Створення раціональної податкової системи забезпечить збалансованість загальнодержавних і приватних інтересів, буде сприяти розвитку підприємництва та нарощуванню національного багатства України.

Література.

1. Офіційний сайт міжнародної організації Global Financial Integrity [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gfintegrity.org>.